

تهران

استان تهران با وسعتی حدود ۱۸ هزار و ۹۰۹ کیلومتر مربع در شمال ایران و جنوب دامنه رشته کوه البرز - از آذربایجان تا خراسان با جهت غربی شرقی - قرار دارد. این استان از شمال به استان مازندران، از جنوب به استان قم، از جنوب غربی به استان مرکزی، از غرب به استان البرز و از شرق به استان سمنان محدود می شود. مرکز استان تهران، شهر تهران است و از شهرهای مهم آن می توان دماوند، ورامین و ری را نام برد.

فهرست وب سایت ها و خدمات الکترونیکی

موقعیت جغرافیایی

استان تهران از شمال به وسیله «رشته کوه های البرز» محصور شده است، این رشته کوه در استان به سه دیواره؛ «شمالی»، «میانی» و «جنوبی» تقسیم می شود. «ارتفاعات دیواره شمالی» در استان تهران محدود و بیشتر آن در استان مازندران قرار دارد، ولی «دیواره میانی»؛ حد شمالی استان است که بلندترین قسمت «رشته کوه البرز» یعنی «کوه دماوند» نیز با ارتفاع ۵,۶۷۱ متر در این بخش قرار گرفته است، همچنین کوه های «سوادکوه» و «فیروزکوه» در شمال شرق این منطقه واقع شده که از شرق به «ارتفاعات شهمیرزاد» متصل می شود، در «شمال غربی» استان، این دیواره بزرگ کوهستانی، به صورت کوه های «کندوان» و «طالقان» تا محل به هم پیوستن رود «الموت» به «طالقان رود» ادامه می یابد و اما سومین دیواره یعنی «دیواره جنوبی» به وسیله رودخانه های «جاجرود و کرج» بریده شده و به سه قسمت کوه های «لواسانات»، «شمیرانات» و «کهار» تقسیم گردیده است و جزو ارتفاعات مرکزی محسوب می شود.

از نظر شرایط اقلیمی استان تهران در مناطق کوهستانی دارای آب و هوای معتدل و در دشت، نیمه بیابانی است. وجود دشتهای کویری و مناطق خشک، مانند: دشت قزوین، کویر قم و مناطق خشک همجوار استان سمنان با استان تهران، موجب گرما و خشکی هوا، همراه با گرد و غبار می شود. هرچند وجود رشته کوه های البرز و وزش بادهای مرطوب و باران زای غربی باعث تعدیل آب و هوا و گرمای سوزان بخش کویری می شود، ولی تاثیر آن را خنثی نمی کند.

پیشینه تاریخی

قبل از کشف «تمدن قیطریه» و آثار بدست آمده از «تپه‌های عباس‌آباد»، تصور بر این بود که پیشینه تاریخی منطقه تهران، محدود به آثار یافت شده در حوالی شهر ری است، ولی اکتشافات و حفاری‌های باستان‌شناسی در تپه‌های عباس‌آباد، بوستان پنجم خیابان پاسداران، دروس و تمام آبادی‌های ناحیه تاریخی قصران، گواه بر این است که در این ناحیه، در هزاره دوم پیش از میلاد، مردمی متمدن زندگی می‌کردند. در عهد ساسانیان «دین زرتشت» در ری رواج یافت و چندین آتشگاه بزرگ در شمال و جنوب تهران ایجاد شد که از آن می‌توان به «آتشگاه نخستین قصران»، رو به روی یکی از ارتفاعات کوه توچال اشاره کرد. تهران در قدیم جزو روستاهای ری بوده و در آن زمان به دلیل واقع شدن ری در تقاطع محورهای قم، خراسان، مازندران، قزوین، گیلان و ساوه به عنوان مرکز مهم سیاسی، بازرگانی، اداری و مذهبی مورد توجه بود.

نام «تهران» نخستین بار در ذکر زندگینامه ابوعبدالله حافظ تهرانی متولد ۱۸۴ خورشیدی آمده است یاقوت حموی نیز در کتاب خود به نام «المعجم البلدان» به سال ۶۲۰ ه. ق، تهران را از روستاهای ری می‌داند و می‌نویسد: «اکثر خانه‌های آنان زیر زمین ساخته شده و شامل دوازده محله است و اطراف آن باغهای زیادی است که به هم راه دارند.»

ذکریای قزوینی در کتاب «آثارالبلاد» در سال ۶۷۴ ه. ق، یعنی که حدود ۷۰ سال بعد از یاقوت حموی نوشته شده؛ درباره تهران چنین می‌نویسد: «تهران شهری است زیرزمینی مانند لانه مورچه که اهالی آن به محض حمله دشمن در زیرزمین‌ها مخفی می‌شدند.»

در کتاب «عجایب البلدان» نیز آمده است: «تهران قریه‌ای است معظم و ولایت ری دارای باغات زیاد به اشجار و ثمرات خوب و فراوان و سکنه در خانه‌های سرداب مانند به سر می‌برند که هر قدر محصور بودند نشان امتداد یابد به سبب کثرت آذوقه که از فرط احتیاط ذخیره کرده اند آسوده اند... و دائماً به سلطان عصر یاغی و با عساکر او در کارزار و زد و خوردند، مالیات خود را به مسکوک نمی‌پردازند، بلکه در عوض نقود رایج خروس و مرغ می‌پردازند. تا حمله مغول، هنوز هم تهران به صورت قریه‌های نه چندان معتبر باقی مانده بود و مانند دیگر قرا ری،

زیر نظر خوارزمشاهیان اداره می شد.»

با مهاجرت مردم ری به تهران، پس از زلزله های پی در پی و حمله مغول ها، به تدریج تهران از شکل روستا درآمد و به شهرکی تبدیل شد که دارای چهار امام زاده و چند بقعه متبرکه بود. در این دوره کشاورزی و باغداری توسعه پیدا کرد و این امر نظر مهاجمان و ساکنان روستاهای اطراف تهران را به خود جلب کرد. این وضع تا پایان دوره های ترکمانان و اوایل صفویه دوام یافت. نخستین بار در دوره حکومت صفویان، شاه طهماسب اول صفوی در سال ۹۱۶ شمسی، هنگام عبور از تهران، با دیدن باغ و بوستان فراوان این شهر دستور داد تا به دور آن دیوار کشیده شود، این دیوار دارای ۱۱۴ برج به عدد سوره های قرآن و چهار دروازه رو به چهار سوی دنیای پیرامون داشت که از شمال به میدان توپخانه و خیابان سپه، از جنوب به خیابان مولوی، از شرق به خیابان ری و از غرب به خیابان وحدت اسلامی یا شاپور محدود می شد، مساحت تهران در این دوران به ۴۴۰ هکتار رسید.

در دوره قاجار، زمانی که آقا محمد خان قاجار در اول فروردین سال ۱۲۰۰ هـ - ق بر تخت سلطنت نشست، تهران را به عنوان پایتخت برگزید و آن را «دارالخلافه» نامید. انتخاب تهران به عنوان پایتخت از سوی آقا محمد خان قاجار چند علت داشت که مهم ترین آنها نزدیکی به اراضی حاصلخیز ورامین و مجاورت آن با محل استقرار ایلات ساوجبلاغ بود. ایلات غرب ساکن در ورامین، یعنی هواخواهان وی در حوالی تهران اقامت داشتند و علاوه بر این موارد، تهران با استرآباد و مازندران که در حقیقت ستاد اصلی نیروهایش بود فاصله چندانی نداشت.

در دوره حکومت رژیم پهلوی، تهران نیاز به تغییر و گسترش داشت. رضا شاه پهلوی که معتقد بود ساختمان های کهن و قدیمی همچون بخش های بزرگی از کاخ گلستان، تکیه دولت، میدان توپخانه، استحکامات نظامی و قلعه های قدیمی، نباید بخشی از یک شهر مدرن باشند. دستور تخریب، این بناهای قدیمی با یک اسلوب معین را داد و ساختمان های مدرن با سبک های ایرانی پیش از اسلام، از جمله بانک ملی، ساختمان امنیه، ساختمان تلگراف و تلفن و دانشکده نظامی در جاهای مشخص به خودشان ساخته شدند. بازار تهران نیز در راستای این خط مشی به دو نیم تقسیم شد و بسیاری از ساختمان های تاریخی به منظور ایجاد راه های درون شهری در پایتخت تخریب شد. نمونه های بسیاری از باغ های ایرانی نیز با توجه به مدرن سازی و ایجاد شبکه جاده ای در شهر مشمول این طرح شدند.

در خلال جنگ جهانی دوم، نیروهای نظامی انگلیس و شوروی وارد شهر تهران شدند. در سال ۱۹۴۳ م، تهران محل برگزاری کنفرانس تهران بود. در دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ م. یعنی در دوره حکومت محمدرضا شاه مخلوع، تهران به سرعت توسعه پیدا کرد و طرح های زیادی ریخته شد. ساختمان های جدید، کم کم بیشتر و بیشتر شدند و خیابان ها گسترش پیدا کردند. در سال ۱۳۵۷ هـ . ش، در محدوده شهرستان تهران و کرج و ورامین، استان تهران ایجاد شد و شهر تهران به عنوان مرکز استان انتخاب گردید. در طول جنگ ایران و عراق، تهران بارها مورد حملات موشکی و هوایی قرار گرفت و بسیاری از مردم تهران در نتیجه این حملات کشته و مجروح شدند. پس از هر حمله هوایی، مواضع تخریب شده بازسازی می شدند. پس از جنگ ایران و عراق، رشد عمرانی تهران از سرگرفته شد.

اقوام و زبان

در کتاب های تاریخی، چون کتاب «تاریخ مردوخ» آمده است که حدود ۳ هزار سال پیش از میلاد، قبایلی از ماد

که از هفت قبیله «آریایی» تشکیل می شد، از سیبری به ایران آمدند و پس از گذشتن از مرو و شاهرود در ری و ورامین ساکن شدند که آنها را «پارتاسنی» می نامیدند. بنابراین؛ ساکنین اولیه این منطقه را «آریایی ها» تشکیل می دادند. اما از آنجا که امروزه استان تهران، بزرگترین استان مهاجرپذیر کشور محسوب می شود؛ اقوام مختلفی از سراسر سرزمین ایران در آن ساکن شده اند و با این که زبان اصلی مردم استان، فارسی است ولی زبان و گویش های دیگری مانند ترکی آذری، کردی، گیلکی، لری، مازندرانی و غیره به دلیل مهاجرت ها رایج است.

موقعیت اجتماعی و اقتصادی

استان تهران یکی از قطب های اصلی اقتصاد کشور است. تجمع کانون های عمده اقتصادی در این استان و موقعیت سیاسی- اداری و از همه مهم تر پایتخت بودن آن باعث شده است بخش عمده امکانات صنعتی و خدماتی در محدوده آن متمرکز شود.

کمی بارش باران و برف، نزدیکی به کویرها و بیابانها، کمبود آب مورد نیاز کشاورزی و تبدیل زمین های کشاورزی به مناطق مسکونی و تولیدی - صنعتی از مهم ترین دلایل رکود کشاورزی در استان است. از نظر موقعیت طبیعی و کشاورزی منطقه تهران را می توان به دو ناحیه کوهستانی معتدل و ناحیه دشت ها و کوهپایه های جنوب البرز تقسیم کرد. مردم نواحی کوهستانی معتدل که در بخش شمالی استان ساکن هستند؛ مانند بخش های فیروزکوه، دماوند، لواسانات، رودبار قصران، طالقان و بخش هایی از شمال ساوجبلاغ، به علت ناهمواری های شدید سطح زمین، وضعیت نامساعد جوی و اقلیم سرد بیش تر به فعالیت های باغداری و دامداری می پردازند و باغ های سیب، گوجه سبز، گیلان، زردآلو و هلو از مهم ترین فرآورده های این ناحیه به شمار می رود. ساکنین ناحیه دشت ها و کوهپایه های جنوبی البرز که مشتمل بر ورامین، ری، شهریار، رباط کریم، اشتهارد و بخش های مرکزی و جنوبی ساوجبلاغ به دلیل شرایط مساعد طبیعی بیشتر در بخش کشاورزی فعالیت دارند. محصولات عمده این ناحیه را گندم، جو، یونجه، ذرت، گوجه فرنگی، خیار، سبزی ها، سیب زمینی، گیاهان علوفه ای، انگور، چغندر قند و پنبه تشکیل می دهد.

از دیگر ارکان اصلی اقتصاد استان تهران «صنایع ماشینی وابسته» است که بیشتر آن ها به مونتاژ و تولید کالاهای مصرفی اشتغال دارند. توسعه این صنایع بیشتر در امتداد راه های ورودی به تهران به ویژه در مسیر تهران - کرج، تهران دماوند، تهران - ساوه و تهران - قم متمرکز شده اند.

غذاهای محلی

آش شله قلمکار، آش رشته، دیزی، اشکنه، چلوکباب.

سوغات

بخش شیرینی : سوهان شهر ری

بخش کشاورزی : سبزی های کوهی و دوغ دماوند، انگور و کشمش شهریار

بخش صنایع دستی : قلم زنی روی مس و برنج، خراطی و سبد بافی، خاتم کاری، شیشه گری، تراش و نقاشی روی شیشه، زیلوبافی، نقاشی روی چرم، قالی بافی و چاپ باتیک، سفال گری، حصیر بافی، ورنی بافی و دست

بافی، جاجیم و گلیم، چننه، روبه پشتی، جوال، خورجین

جاذبه های طبیعی

تهران : پارک ملی کویر، پارک ملی خجیر، پارک سرخه حصار، پارک جنگلی چیتگر، پارک جنگلی لوایزان، پیست اسکی دیزین، پیست اسکی شمشک، پیست اسکی توچال، پیست اسکی آبعلی، حاشیه رودخانه جاجرود، منطقه حفاظت شده لار، منطقه حفاظت شده ورجین

ری : چشمه علی، کوه بی بی شهربانو

رباط کریم : رود شور، رود فصلی شاه چایی، رودخانه فصلی سیاب

دماوند : پیست اسکی آبعلی، چشمه اعلا آبعلی، حاشیه دریاچه تار، غار رود افشان، غار بورنیک در جاده دماوند، طبیعت دشت مشا

فیروزکوه : تنگه واشی یا تنگه ساواشی، غار زرافشان، چشمه آب معدنی خمده

شمیرانات : آبشار دوقلوی، آبشار اسون، آبشار پسنگ، آبشار سوتک، آبشار منظریه، آبشار ناران و کفتولو، برج کلکچال، پیست دربندسر، پارک جمشیدیه، پارک دارآباد، پارک نیاوران، پیست اسکی دیزین و شمشک، پیست توچال، سد لتیان، حاشیه رودخانه جاجرود، طبیعت شمیرانات، طبیعت رودبار قصران و لواسانات.
شهریار : دشت شقایق شهریار
ورامین : دشت کویر

جاذبه های تاریخی

اسلامشهر : بقعه ای امام زاده سیدرضا (ع)، بقعه ای امام زاده زکریا (ع)، تپه علی آباد، تپه قائمیه، یخچال علی آباد، یخچال آسیاب جعفرآباد، موزه دفاع مقدس.

تهران : امام زاده داوود، امام زاده صالح، بازار تهران، باغ نگارستان، باغ ظهیرالدوله، بنای تاریخی مسعودیه، پل

باقرآباد، پل جاجرود، پل قاجاری حسن آباد، تخت رستم، حمام همتیار، خانه اتحاد، سردر باغ ملی، کاخ شمس‌العماره، کاخ گلستان، کاخ صاحب قرانیه، کاخ عشرت آباد، کاخ مرمر، کاخ نیاوران و مجموعه کاخ سعدآباد، کاخ یاقوت، کاروانسرای قصر بهرام، کاروانسرای پل دلاک، عمارت امین السلطان، عمارت باغ فردوس، عمارت عثمانی و پل فردوس، عمارت کلاه فرنگی، عمارت و باغ فرمانیه، عمارت عین الدوله، عمارت مستوفی الممالک، محله سنگلج، مدرسه دارالفنون، مدرسه محمودیه، مدرسه مروی، مناره پامنار، موزه ملی تهران، موزه آبکار، موزه نیروی دریایی، مجموعه فرهنگی آزادی، موزه بهزاد، موزه فرش ایران، موزه سینما، موزه سکه، موزه هنرهای معاصر، موزه دکتر حسابی، موزه مردم شناسی، موزه هنرهای زیبا، موزه شیشه و سرامیک، موزه حیات وحش، موزه تاریخ، تماشاگه تاریخ، موزه جهان نما، موزه ملک، موزه نقشه، موزه نظامی.

ری : آستانه حضرت عبدالعظیم، برج نقاره خانه، برج طغرل، بقعه جوانمرد قصاب، بقعه بی بی شهربانو، تپه چشمه علی، دخمه گبری، قلعه طبرک، حصار قدیم، کاروانسرای شاه عباسی، موزه آستان عبدالعظیم، موزه تپه میل شهر ری.

رباط کریم : آسیاب و یخبندان قدیمی، امام زاده محمد تقی، امام زاده عماد الدین، قلعه سنگی مربوط به دوره سلجوقی، تپه تاریخی ده حسن، تپه باستانی پرندک، پل تاریخی بازارک، معمورین و وسطر، کاروانسرای فتحعلی شاه، معبد تخت رستم

شمیرانات : آرامگاه خواجه احمد، آرامگاه موسی، آرامگاه سید میر سلیم، امامزاده قاسم، بازار تجریش، بقعه سلطان، تپه کله قندی، تپه حصارک، قبر تاج الدین، قصر ضحاک، قلعه دختر ضحاک، کاخ مظفری، گورستان ظهیرالدوله، گورستان زرتشتیان، مسجد امام حسن عسگری (ع)، موزه سینما، کاخ موزه نیاوران، موزه حیات

و.حش

شهریار : آتشکده تخت رستم، بالابان، تپه جوقین، تپه قره تپه، تخت کیکاووس، پل تاریخی دختر مربوط به دوره ساسانیان، قلعه دختر، قلعه گبری

فیروز کوه : امام زاده اسماعیل، امام زاده احمد و محمد طارس، تپه باستانی سرتپه یا کله منار، تپه و قلعه باستانی پیرکمر، پل تاریخی رضاشاهی نمرود، قلعه فیروز کوه بنای تاریخی گور گنبد، قلعه تاریخی فیروز کوه، سرخ قلعه سرانزا، قلعه شاه چشمه، قدمگاه حضرت خضر نبی در روستای ورسخوران، کاروانسرای گدوک ورامین : امام زاده جعفر، امام زاده یحیی، قلعه ایرج، قصر بهرام، میدان کهنه گل، نازین قلعه